

Sorunları ve Çözümleri Işığında Vakıf Kültür Varlıklarının Korunması ve Yaşatılması

Preserving And Maintaining The Cultural Heritage In Light Of The Problems And The Solutions

Ibrahim Özekinci | Vakıflar İstanbul I.Bölge Müdürü

Yalnızca uygulama esnasında değil, öncesi ve sonrasında ortaya çıkan çeşitli sorunlar bazı olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Mevzuatlardaki eksiklikler gibi, ihale sistemindeki tıkanıklıklar, insan ve çevre faktörü, kurumlar arası iletişim eksiklikleri bu sebeplerden bazılaridir. Kültür varlıklarımızın korunmasını daha sağlıklı şartlarda devam ettirmek amacıyla saydığımız bu sorunların ele alınması ve çözülmesi gerekmektedir. Son dönemlerde restorasyonlarını tamamladığımız yapılarda, benzeri sorunlarla sıklıkla karşılaşmıştır. Çok faktörlü tıkanıklıkların aşılabilmesi, çoğunlukla mümkündür. Bu nedenle, eski eserleri koruma bilincininin, sistematik bir düzen ve sağlıklı bir mevzuatla daha iyi bir noktaya ulaşacağı kesindir.

Anahtar Kelimeler: Kültür varlığı, eski eser, sorun, mevzuat, koruma bilinci.

Not only during application, before and after the negative results reveals several problems that arise. such as deficiencies, system problems, human and environmental factors, lack of communication between the institutions are some of these reasons. To continue the protection of cultural property these problems must be addressed and resolved. In recent years, completed the restoration of buildings, similar problems were encountered. Therefore, awareness of the protection of antiquities, a systematic point of order is certain to reach a health yandbetter legislation.

Key Words: Cultural Property, historical artifacts, problem, legislation, protection awareness.

O smanlı imar sisteminin bel kemiğini oluşturan vakfetme yoluyla meydana getirilen ve her biri toplumun önemli bir ihtiyacını gideren yapıların yaşatılması konusunda çalışılırken, görünenin dışında, görünmeyen çeşitli sorunlarla baş etme durumu hâsıl olmaktadır. Yazımızda konuya farklı bir perspektiften bakmak, bu sorunların tespitlerini yapmak amaç edinilmiştir.

Mirasyedi kavramının yabancı dillerde tam olarak karşılığı olmasa da Türklere ait bir deyimdir. Eski dönemlerde vakıf eserleri anlatılırken; *Vakıf eserleri bizlere, atalarımızdan bir mirastır* denilmekteydi. Günümüzde ise, kelimenin tüketilebilir, yok edilebilir, hoyratça kullanılabilir, kıymeti bilinmeyen bir kelime olması sebebiyle, *artık bu eserlerimiz bize atalarımızdan bir miras değil, aksine gelecek nesillere özenle koruyup aktaracağımız birer kutsal emanettir* demekteyiz. Böylece miras kavramından emanet kavramına geçilmiştir. Bugün bu kültürel mirasa bir emanet gözüyle bakılmaktadır. Bu anlayışın sonucu olarak, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tüm yurdumuzda son 8 yılda, 3484 adet vakıf eserinin restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda İstanbul'da, İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü'nce çok önemli restorasyon çalışmaları yürütülmektedir. Bu çalışmalar; kontrollüğü idareimizce yürü-

tülen Bilim Kurulları eşliğinde sürdürülmekte olan anıt eserlerin restorasyonları, Restore et-işlet-devret yöntemiyle yaptığımız restorasyonlar, kontrollüğü İdareimizce ve çeşitli kurumlarla ortak yürütülmekte olan sponsorlukla yaptığımız restorasyonlar şeklinde gerçekleşmektedir. 2003-2011 yılları arasında İstanbul'da 128 adet eserin restorasyonu tamamlanmıştır. Restorasyon veya onarım karşılığı kiralama yöntemiyle 9 adet restorasyon çalışması tamamlanmış ve 40 adedinde çalışmalar devam etmektedir. Projeleri Koruma Kurulları'nda görüşülen eserlerin yanı sıra ihya edilmekte ve edilme sürecinde olan 34 adet yapı bulunmaktadır. Halen 73 adet eserin restorasyonu devam etmektedir. Bu çalışmalardan İdareimizce ihale edilmiş ve restorasyonu tamamlanan Süleymaniye Camii, Yavuz Sultan Selim Camii, Fatih Camii, Nuruosmaniye Camii, İstanbul Ticaret Odası işbirliğinde gerçekleştirilen Yeni cami Hünkâr Kasrı Restorasyonları da başarılı örneklerden bir kaçıdır. 2010 Avrupa Kültür Başkenti, İl Özel İdaresi, İstanbul Büyük şehir Belediye Başkanlığı, Fatih Belediye Başkanlığı ve Zeytinburnu Belediye Başkanlıkları ortak proje yürütülen kurumlardan bir kaçıdır. Başka önemli bir örnek ise uzun bir süre metruk durumda olan Akaretler sıra evleridir. Bu evler artık yeni bir fonksiyon ile boğazın bir gerdanlığı gibi uzanmakta ve

Fotoğraf 1. Fatih Camii

bulunduğu kentsel çevreye bir yaşam kalitesi sunmaktadır. Bu çerçevede başlanan projelerin başarılı bir şekilde sürdürülmesi, tamamlanması ve korunması da büyük önem taşımaktadır. İdaremizce çok özellikli birçok eserin proje çalışmaları tamamlanmış, bir çoğunun ki sürmekte ve uygulaması yapılmaktadır.

Bu kadar yoğun bir hizmet sürecinde elbet de maddi manevi bir takım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar irdelendiğinde; deprem gibi doğal, yangın gibi insan kaynaklı riskler göz önüne alındığında ilk olarak bir çok eserin mevcut durumunun belgelenmesi, uygulamaya yönelik restitüsyon ve restorasyon projelerinin temini büyük önem taşımaktadır. Kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi bu sayede sağlıklı yürütülebilmektedir.

1- İhale Sorunu:

İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü olarak bu çalışmaların aşamaları göz önüne alındığında; proje çalışmaları kadar restorasyon çalışmalarında da çok sayıda sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunları belli başlıklar altında toplayacak olursak; bunun ilki eserin restorasyon kararının verilmesi ile başlamaktadır. Bu gerçekten çok ciddi ve önemli bir konudur. Bu eylem bir hastanın, önemli bir ameliyata girmesi gibidir. Böyle bir hasta ameliyata alınırken ne yapılması gerektiği konusu çok iyi irdelenmelidir. Bir çok tetkik yapılması gerekir;

Fotoğraf 2. Haliçe doğru bakış, Süleymaniye Camii (Murat Sav, 2012)

cerrah ve en uyumlu ekip nerede, araştırılmalıdır. Yapılan uygulama çalışmaları öncesinde de bir yapı böyle ele alınmaktadır. Proje ve uygulamanın başında çok sayıda statik ve malzemeye ilişkin analiz yapılarak raporlar hazırlanmaktadır. Yapının özelliğine göre hazırlanan projelerin onayından sonra uygun ihale yöntemiyle ihale yapılarak eser yükleniciye teslim edilmektedir. İşte en büyük sıkıntı bu ihale noktasında yaşanmaktadır. İhaleler ya açık ihale usulü ya da davetiye usulü ile yapılmaktadır. Açık ihale usulü ile yapılan işlerde karşılaşılan en önemli problem, bir şekilde iş bitirmeyi elde eden firmaların ihalelere girmesi ve çok aşırı (% 40 - 50'lere varan) kırımlarla işi almalarıdır. Böyle durumlarda İdareler

Fotoğraf 3. İmrahor İlyas Bey Mescidi, içten (Murat Sav, 2012)

herhangi bir şaibenin olmaması için aşırı düşük teklif veren kişilere de bu eserleri teslim edebilmektedir. Bu durumda eserin riske atılması söz konusu olmaktadır. Bu durum işin normal şartlarda ve kalitede tamamlanması konusunda sıkıntılara, kimi zaman işin tasfiye edilmesine neden olmaktadır. Bunun yanında İdareler davetiye usulüyle yapılan işlerde, çeşitli suçlamalarla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu ihale türünde, davet edilen firmalar belli olmaktadır. Süleymaniye Camii restorasyonu bu örneklerden biridir. Süleymaniye Camii ve bunun gibi anıt eserlerimizin restorasyonunda çok titiz olunması gerekmektedir. Gerçekten, bu çok özellikli eserlerimizin davetiye usulüyle yapılması bir zorunluluktur. Seçici olmak, eserin başarılı onarımı için gereklidir. Fakat bu ihalelerde, idareler çeşitli sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bir başka örnekte, bu durum çok açık görülmektedir. Açık ihale ile yapılan Nuruosmaniye Camii'nin ihalesine tekliflerin alınmasını takiben henüz teklifler açılmadan, zarflar incelenmeden, herhangi bir işleme girmeden, kurum hakkında dört adet şikâyet mektubu gönderilmiştir. Başbakanlık Teftiş Kurulu'ndan, Cumhurbaşkanlığı Yüksek Denetleme Kurulu'ndan, Vakıflar Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı'ndan ve İstanbul Grup Başkanlığı'ndan gelen bu mektuplarda ihaleyi alacak firmanın ismi dâhil verilmektedir. Böyle bir süreçte, İdarelerin objektif karar alma sürecine etki yapmak için firmalar ve müteahhitler arasında böyle bir baskı oluşturma gayretleri olduğu çok net görülmektedir. Bunun sonucunda süre gelen soruşturma işlemi eserin onarımını geciktirirken, İdarelerde streslere neden olmaktadır. Bu stresler, teknik elemanların

ihale komisyonlarında yer almak istememeleri, kontrollük hizmetlerini yürütmek istememeleri gibi sorunlara, iş performanslarının düşmesine neden olmaktadır. İdarelerin ise dün ve bugün olduğu gibi yarın da yeni stresleri bilerek eserin korunması adına işe devam etmesi gerekmektedir. Hukuki mevzuat hükümleri bellidir ve işler bu doğrultuda yapılmaktadır. Bu durumda eserin onarımına başlanamaması, işin durması sonucu oluşmaktadır. Sonuç olarak, İdarelerin, ihale mevzuatı noktasında şaibe altında bırakılması, şeklindeki yaklaşımlar, personelin çalışma motivasyonunu son derece kötü etkileyerek iş performansını aşağıya çekmekte, esere yapılması gereken müdahaleleri geciktirmektedir. Bu konuda bir çözüm, İdarelerin bu çok özellikli eserleri davetiye usulü ile yapmaları noktasında özendirilmeleri, cesaretlendirilmeleri ve teşvik edilmeleri gerektiği yönündedir. Yani, söz konusu davetiye usulüyle yapılan işlemler, ön görülen kriterler çerçevesinde başarısını ispatlamış firmaların davet edilmesi ile yapılmaktadır. Burada, aralarından birisini seçme yoluyla değil, onların kendi aralarında yarışması yoluyla karar verilmekte, onun için bu konularda tüm kamuoyunun desteği beklenmektedir.

2- Yetersiz Projeler:

Bir diğer konu yine ihale mevzuatlarında, projelerin bazılarının yetersiz hazırlanmasından kaynaklanmaktadır. Yetersizlik, firmaların veya personelin yetersizliği değil, proje sürecinde yeterli araştırma koşullarının mevzuat gereği oluşturulamamasından kaynaklanmaktadır. Örneğin iskele ku-

Fotoğraf 4. Muruosmaniye Camii'nde cuma hutbesi (Murat Sav, 2012)

rulup, raspa yapılmadan yeterli veri elde edebilmek mümkün değildir. Bu durumda araştırmalar, yapının görülebilen, ulaşılabilen yerleri ile belgelerden elde edilen verilerinin ötesine geçememektedir. Bu da uygulama esnasında maliyetlerde, gerçekten çok yüksek artışlara yol açmaktadır. Bir çok İdarede keşif artışları söz konusu olup, İdarelerimizde bu artış % 50'dir. Kimi zaman ön görülmeyen ve uygulama esnasında ihtiyaç duyulan analizler % 50'lik keşif artışıyla yapılamamaktadır. Anıt eserlerin onarımı esnasında onarım öncesi bilinmeyen, ön görülmeyen müdahalelerin gerektiği durumlar olabilmektedir. Bu durumda tasfiye sürecine gidilmekte ve tasfiye süreci ile yeni bir ihale süreci uzun bir zaman almaktadır. Bu konuda da yeni durumlara göre idarelerin pozisyon alması açısından, ihale mevzuatında çalışmalar yapılması ve kolaylık sağlaması gerekmektedir.

3- Psikolojik Stres:

Eski eser onarımlarda karşılaşılan bir başka sorun ise çeşitli yollarla İdarelerin psikolojik olarak stres altında tutulmasıdır. Örneğin yakın zamanda karşılaştığımız bu tür bir sorunu irdelediğimizde ki konu, Süleymaniye caminin harim bölümünün restorasyonunun tamamlanarak ibadete açılması ile ilgilidir. Bu çalışmalarımız sırasında, çok önemli ve tirajı yüksek bir gazetede, ana sayfadan bir haber çıkmıştır. Konu, 1847-49 onarımları sırasında, Fosatti kardeşlerin ana kubbede yapmış oldukları barok tarzı kalem işleri hakkında, *vakıflar, orijinal kalem işleri dururken, barok tarzı kalem işlerini tercih etti* şeklinde yer almıştır.

Haber, bu işlemin bir Bilim Kurulu üyesinin muhalefetine rağmen yapıldığı, şeklinde asılsız bir haber olarak yer almıştır. Halbuki, işin gerçeği şu ki, İdare yukarıda da bahsedildiği gibi bilimsel verilere ve çalışmalara dayalı bir restorasyon yürütmektedir. En önemlisi, Süleymaniye Camii'nin ana kubbesi bir dönem tamamen raspa edilmiş olup; bunun hangi zamanda, hangi dönemde yapıldığı bilinmemektedir. Burada çok ciddi bir şekilde, her bölümünde beş kat raspa çalışması yapılmış ve bu yapılan çalışmalar neticesinde, maalesef orijinal kalem işlerine ulaşılamamıştır. Eldeki belgeye dayalı tek bilimsel veri 1847-49 onarımlarında Fosatti kardeşlerin yapmış olduğu bu kalem işleridir. Bizim orijinal olarak bulduğumuz yerler olsa da zaten bunlar, hemen kamuoyu ile paylaşılmıştır ve orijinal kalem işi uygulanmıştır. Yapılan restorasyonlarda UNESCO, İCOMOS İlkeleri, Nara Özgünlük Belgesi, Yüksek Kurul kararları, Venedik tüzüğü dikkate alınmaktadır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, alınan kararlar tesadüfi değil, tamamen bilimseldir. Kamuoyu tarafından da gerçekten çok beğenilen ve çok ses getiren çalışmalarımızın paylaşılması büyük bir önem taşıırken, asılsız iddialar da bir stres unsuru yaratmaktadır. Basında yanlış bilgiye dayalı haberler çıkması kamuoyunu olumsuz etkilemektedir. Sonuç olarak günümüzde kurumları bağlayan birçok kriter, tüzük, bağlı olunan anlaşmalar vardır. Ondandır, popülist yaklaşımlarla, bilimsel bir veriye dayanmayan bir uygulama konusunda ısrar ederek maceraya sürüklenmemek gereklidir. Bu tür olumsuz açıklamaların yapılması

Fotoğraf 5. Nalıncı Mehmet Mimi Dede Türbesi (Murat Sav, 2012)

moral değeri olarak kurumları zan altında bırakmaktadır. Restorasyonlarla ilgili önemli bu tür konular zaten ilerleyen zamanda kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

4- Kamulaştırma Problemleri:

Karşılaştığımız diğer bir sorundur. Buna en yakın örnek *Çininin Kiblesi* olarak bahsedilen hemen çok yakınıımızdaki Rüstem Paşa Camii'nin restorasyonuna başlanamamasıdır. Kurul kararlarında, caminin altındaki dükkânlarda müdahaleler olduğu belirtilmektedir. Bu dükkânların 14 adedinin mülkiyeti bir şekilde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden çıkmış, özel şahıslara geçmiştir. Öncelikle, dükkânlara çeşitli mekânsal ve statik müdahaleler yapılmış, bu da, caminin statüğünü etkilemiştir. Bu örnekte olduğu gibi bu mahallerin kamulaştırmasının yapılması, restorasyonu ciddi şekilde etkilemektedir. Ancak kamulaştırma maddi manevi kolay bir süreç olmadığından 3-4 yıldır kamulaştırma ile ilgili işlemler devam etmektedir. Geline süreçte 14 adet taşınmazın sadece 7 tanesi kamulaştırılabilmektedir. Diğerleri ile ilgili çözülmesi gereken birçok sorun mevcuttur. Kamulaştırma Kanunu'nda; Marmaray'da olduğu gibi hızlı ve etkin bir kamulaştırma yapılması, kurumların da önünü açacak mevzuat değişikliği yapılması gerekmektedir.

5- Kurumlar Arası Koordinasyon ve İletişim:

Marmaray çalışma süreci örneğinde olduğu gibi, bir kültür varlığının restorasyonu sırasında tüm kurumları (İstanbul Vakıflar I. Bölge Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Fatih Belediye Başkanlığı, İl Özel İdaresi, 2010 AKB Ajansı, Üniversiteler, STK'lar, v.b.) ilgilendiren durumlar söz konusudur. Bu kurumlar sürece, kimi zaman mülk sahibi, kontrollük ve denetim, kimi zaman da sponsor olarak katılmaktadırlar. Elbet de böyle karmaşık bir ilişki ortamında, bu kadar çok aktörün rol aldığı bir süreçte çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Doğru iletişim kurulmaması, kimi zaman denetim ve kontrol açısından sorun yaratmaktadır. Örneğin, Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait yerlerde, alandaki bir çok eserin restorasyon çalışmalarına başlanması sırasında İdaremizin haberi dahi olmamaktadır. Bu uygulamalar, alanda yapılan kontroller sırasında ortaya çıkmakta ve kimi zaman eser açısından sıkıntılara neden olmaktadır. İşte uygulamada birliğin sağlanması, denetimin etkin ve verimli yürütülebilmesi için bu kurumların çok iyi bir işbirliği içinde olması gerekmektedir. Uygulamada birliğin sağlanması, telafisi güç konuların ortaya çıkmasının önlenmesi açısından önemlidir. Bu nedenle çok etkin ve hızlı bir müdahale ile ilgili kurumlarla koordinasyon yap-

Fotoğraf 6. Şeyh Yahya Efendi Camii, 2012

mak gerekmektedir. Yakın süreçte Alan Yönetim Başkanlığı bu kurumları içine alan, etkin bir çözüm için *Yönetim Planı* çalışmalarına hız vermiştir. Bu bakımdan Alan Yönetimin-den ve sürece katılan tüm kurumlardan, alanda sürdürülen bu çalışmalara katkı beklenmektedir.

6- Malzemelerin Temininde Yaşanılan Problemler:

Örneğin, küfeki taşı sadece İstanbul-Hadımköy ve Kırklareli-Pınarhisar ilçelerinde bulunmaktadır. Bu kaynaklar oldukça kaliteli olsa da, zaman zaman kaliteli olmayabilmektedir. Doğal malzeme olduğundan, bazen her taş aynı nitelikte olmamaktadır. Oysa malzeme şantiyeye indirildiğinde ve çıkan malzeme kontrollükçe onaylanmadığında yüklenici -İdare arasında sorun yaşanmaktadır. Bu çatışmalar tamamen kaynakların yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Özel sektörün bu kaynakların yaratılması, niteliğinin artırılması konusunda desteklenmesi, teşvik edilmesi gerekmektedir. Başka bir örnek de ahşap için verilebilir. İstanbul Ticaret Odası'nın yapmış olduğu Yeni Camii Hünkâr Kasrı restorasyonunda ahşap temininde büyük sıkıntı yaşanmıştır. 6 ay kuru meşe ağacı bulmak için beklenmiştir. Bu olumsuz durumlar restorasyon sü-

reçlerini gerçekten etkilemekte süreci uzatmakta ve maliyetleri artırmaktadır.

7- Birim Fiyatlarındaki Yetersizlikler:

Birim fiyatlardaki yetersizlikler uygulama sürecinde sorunlara neden olmaktadır. Bunun en basit örneği çimento ile ilgilidir. Birim fiyatlarda yer alan bazı pozlarda hâlâ çimento ile ilgili imalatlar yer almaktadır. Bu nedenle restorasyon sırasında kurumumuz yeni pozlar yapmak ve yeni fiyat analizleri oluşturmak durumunda kalmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Yeni cami Hünkâr Kasrı'nda, bazı imalatların birim fiyatlarda karşılığı olmadığından yaklaşık 150 adet yeni analiz yapılması durumunda kalınmıştır. Bu süreçte, fatura onaylarının gecikmesi idareyi, taşeron firmaları ve imalat süreçlerini olumsuz yönde etkilemiştir.

8- Koruma Bölge Kurulları:

Restorasyon sürecinde ortaya çıkan konuları belgeleyip, tekrar projelendirme sürecinde Koruma Kuruluna gönderilen projeler kurumun yoğunluğu nedeniyle bazen aylarca sıra beklenmektedir. Tarihi yarımada'nın büyük çoğunluğunun Vakıf mülkiyetinde olduğu düşünüldüğünde, kurulda

Fotoğraf 7. Pertevniyal Valide Sultan Camii (Murat Sav, 2012)

beklenen sürelerin uygulamayı, eserin korunması sürecinde yapılacak kapsamlı müdahaleleri geciktirdiği açıktır. Aynı bir Vakıf Koruma Kurulu oluşturulması, ya da belli günlerin Vakıflara ayrılması bir çözüm olarak değerlendirilmelidir.

9- Bilinç Eksikliği:

Bir diğer konu, eski eseri kullanan kişi ve kurumların kültürel mirasla ilgili bilinç eksikliğinin olmasıdır. Tahsis edilen kurumlarda, özellikle camilerde görev yapan din görevlilerinde en çok bu durumla muhatap kalınmaktadır. Maalesef İdare izni olmadan özgün ahşap malzeme yerine PVC kullanılabilen, işin prosedüre uygun olarak yapılması beklendiğinden bu kez İdare yardımcı olmamakla suçlanmaktadır. Bu konuda İl Müftülüğünden, din görevlilerinin bilinçlendirilmesi amacıyla seminerler düzenlenmesi beklenmektedir. Bu husus iyi niyetle yapılmaya çalışılan, ancak geri dönüşü olmayan yanlış müdahalelerin önüne geçilmesini sağlayacak ve yapan kişilerin farkında olmadan suç işlemesine engel olacaktır.

Fotoğraf 8. Şeyh Yahya Efendi Dergahı (Murat Sav, 2012)

10- Teknik eleman yetersizliği:

İdarelerin karşılaştığı bir başka konudur. İstanbul kentinin yoğunluğu düşünüldüğünde Vakıf Kültür Varlıklarının kapsamlı incelenmesi, cevaplanması, çözülmesinde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Personel günlük işlere ve yazışmalara bile zaman ayırmakta zorlanırken, kontrol görevleri ve yerinde tespitler konusunda zorlanmakta ve fazla mesai ile çalışmaktadır. İşin kalitesi ve personelin başarısı, motivasyonu için yetişmiş, yeterli sayıda uzman kadrolara ihtiyaç duyulmaktadır.

11- Kalifiye Eleman Eksikliği:

Son olarak, uygulamalarda kalifiye eleman eksikliği önemli bir sorundur. Yüklenici bünyesinde gerek proje çalışmalarında gerekse sahada, uygulamayı denetleyecek, işi yürütecek, gerek künde-kârî için ahşap ustası ve gerekse taş ustası olsun konusunda uzman yetişmiş eleman açısından eksikler bulunmaktadır. Bu da nitelikli iş üretme sorununu doğurmaktadır. Yükleniciler birden fazla uygulama ve proje işi aldığı ve işin altından kalkamadığında yükümlülüklerini tamamlamakta zorlanmaktadır. İlk başlarda çok hızlı restorasyon yapma düşüncesine sahip olsak da tüm bu süreçte önemli olan çok hızlı ve fazla sayıda restorasyon yapmak değil, kaliteli restorasyon yapmaktır. Eski eser restorasyonunun en önemli adımı, bilimsel analizlere ve verilere dayalı kaliteli bir rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesi hazırlanması; sonra ki adım ise işin ehli vasıtasıyla uygulamayı bilimsel çerçevede sürdürmektir. Bu konuda da Genel Müdürlüğümüz ile KOREFD (Kalifiye Uygulama Elemanı Eğitim Programı) arasında yapılan protokolle yürütülen eğitim çalışmaları, arazide yürütülen restorasyon çalışmalarına ciddi katkı sağlamaktadır.

Tüm kurumlara alanda minimum müdahale, maksimum koruma ve bunları gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarmak, korumak, sürdürmek konusunda önemli sorumluluk düşmektedir.